

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 12. prosinca 2014.

NATO i Ruska Federacija: od pokušaja funkcionalne suradnje do novih tenzija

LIDIJA ČEHULIĆ VUKADINOVIĆ

Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Sažetak

Funkcionalna suradnja NATO-a i Ruske Federacije u suvremenim međunarodnim odnosima je nužna, ali zbog još uvijek obostranog nepovjerenja i natečajeljski postavljenih ciljeva teško se ostvaruje. Autorica polazi od prikaza i analize postojećih odnosa suradnje ta dva aktera oko globalnih pitanja (borba protiv terorizma, krijumčarenje droga i narkotika, elementarne nepogode, obuka afganistanskih sigurnosnih snaga) najvećim dijelom operacionaliziranih u Afganistanu. Potom prikazuje prostor Arktika kao prostor na kojem se NATO i Ruska Federacija tek interesno pozicioniraju. Globalni izazovi sigurnosti (klimatske promjene, sigurnost transportnih ruta, eksploatacija energenata) ponovno mogu približiti stavove ta dva aktera, ali iz dosad poduzetih akcija autorica zaključuje da će i taj prostor biti poprište konfrontacija. Na kraju analizira dva osnovna problema (raketni štit u Europi i daljnje širenje NATO-a) koji su od završetka Hladnog rata pa do danas glavni problemi u odnosima NATO-a i Ruske Federacije. Bez obzira na trenutnu ukrajinsku krizu očito je da će se i budući odnosi NATO-Ruska Federacija paralelno odvijati na dva kolosijeka: funkcionalnoj suradnji i odnosima hladnog mira.

Ključne riječi: NATO, Ruska Federacija, funkcionalna suradnja, konfrontacija, euroatlantske integracije

Uvod

U konglomeratu suvremenih međunarodnih odnosa, unatoč različitim novim tendencijama, odnos Sjevernoatlantskog saveza (NATO) i Ruske Federacije (RF) i dalje predstavlja jednu od glavnih silnica. Dva velika i bitno različita aktera u stalnom su dodiru i njihove politike prepleću se na europskom, ali i na drugim geostrategijskim prostorima. Sjevernoatlantski savez je najveća vojno-politička organizacija u povijesti svijeta i u novim posthladnoratovskim međunarodnim odnosima uspio se održati, proširiti novim članicama i definirati svoje nove ciljeve. Ruska Federacija je, s druge strane, nasljednica nekadašnje supersile, Sovjetskog Saveza. Ona više nije supersila,

ali je i dalje druga nuklearna država svijeta (Vukadinović, 2006: 243) i stalna članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, uz stalno nastojanje da se, unatoč svim promjenama, zadrži u vrhu svjetske politike (Mankoff, 2009).

Nakon raspada Sovjetskog Saveza i kraja Hladnog rata nestao je i Varšavski ugovor te je i nekadašnja bipolarna konfrontacija između NATO-a i Varšavskog ugovora formalno nestala (više vidjeti u Hogan, 1992; Keohane, Nye i Stanley, 1993). Ruska Federacija je ušla u fazu svoje mukotrpe borbe s promjenama i u razdoblju Jeljcinove vladavine u velikoj mjeri je napustila svoje međunarodne ambicije (Larrabee, 1997). Tek stabilizacijom Ruske Federacije, sređivanjem unutarnjih odnosa i ekonomskim prosperitetom Putinova politika počinje ponovno poklanjati veću pozornost vanjskopolitičkim problemima. To u prvom redu znači povratak Ruske Federacije kao međunarodnog aktera koji nastupa sa samostalnim vizijama i idejama i koji nastoji u okviru svojih novih mogućnosti ojačati Rusku Federaciju kao državu koja želi biti jedna od vodećih svjetskih sila (Donaldson i Noguee, 2002: 240-249). Konkretnim potezima ruska politika pokazuje da Moskva želi izaći iz regionalnih okvira i da tvrdnje da Ruska Federacija maksimalno može biti smatrana regionalnom silom ne zadovoljavaju Putina i rusku političku elitu te da se sada traži ipak više od toga (Lynch, 2012: 135).

Na drugoj strani, NATO se uspio održati kao vodeća organizacija zapadnog svijeta, čak je proširio euroatlantizam na istočni dio Europe te je time pokazao svoju vitalnost. Unatoč svim kritikama koje ističu kako je NATO u velikoj mjeri izgubio na svom značenju, kako je to relikv prošlosti i kako se pokazuje da mu nedostaje vizija budućnosti, Sjevernoatlantski savez i dalje djeluje (Čehulić Vukadinović, 2012; Moore, 2007). U širokom rasponu njegovih novih ciljeva i interesa Ruska Federacija je uvijek jedna od glavnih tema. U bipolarnim međunarodnim odnosima prethodnica Ruske Federacije, Sovjetski Savez, i vojno-politički savez socijalističkog svijeta, Varšavski ugovor, bili su smatrani glavnim suparnicima i protivnicima Zapadnog svijeta. Iako je Hladni rat iz vremena bipolarizma davno završio, očito je da ta sjećanja i iskustva ni u NATO-u ni u novoj Rusiji nisu zaboravljena i da ona i dalje tvore podlogu razmišljanja u bilateralnim odnosima na relaciji NATO-Ruska Federacija.

Za razliku od većine postsocijalističkih zemalja nova Rusija nije službeno tražila ulazak u punopravno članstvo Sjevernoatlantskog saveza. Kada je uvidjela da NATO u postbipolarizmu neće biti raspušten (poput Varšavskog ugovora), već je krenuo u dokazivanje svoje superiornosti na sigurnosno-političkom planu, Ruska Federacija je u želji da bude involvirana u izgradnju novih odnosa na europskoj i svjetskoj sceni krenula u institucionalno približavanje NATO-u. Želja za institucionalizacijom odnosa bila je obostrana jer je i NATO shvatio da usprkos svim tranzicijskim problemima s kojima se Ruska Federacija tada suočavala, tu veliku zemlju ne može izostaviti iz svojih planova. Stoga je NATO otvorio vrata Ruskoj Federaciji

da uđe u Sjevernoatlantsko vijeće za suradnju (1991), Partnerstvo za mir (1994), potpisao Temeljni akt o zajedničkim odnosima, suradnji i sigurnosti (1997), a kruna institucionalnih odnosa svakako je Ugovor s Ruskom Federacijom o osnivanju Vijeća 19 plus 1 (2002), do ukrajinske krize glavnog foruma za razgovore na relaciji NATO-Ruska Federacija. Moskva je uspostavila svoju diplomatsku misiju pri NATO-u, NATO je u Moskvi otvorio svoj Ured za informiranje, institucionalizirane su i međusobne veze na vojnom planu. No sve to zajedno nije dovelo do stvaranja odnosa koji bi se mogli nazvati prijateljskima pa je ukrajinska kriza vrlo lako poslužila kao razlog do sada najvećeg udaljavanja u odnosima NATO-a i Ruske Federacije.

Odnosi funkcionalne suradnje

Odnosi funkcionalne suradnje dva aktera u postbipolarnim međunarodnim odnosima su realnost. Sve mnogobrojniji i raznovrsniji asimetrični izazovi sigurnosti podjednaka su opasnost i za članice NATO-a i za Rusku Federaciju. No osim globalnih ugroza mira i stabilnosti postoje i konkretna područja oko kojih NATO i Moskva nemaju uvijek ista stajališta, ali su, pod određenim uvjetima, ipak spremni surađivati.

a) Afganistan

Suradnju u Afganistanu možemo uzeti kao najpozitivniji primjer realizacije suodnosa ta dva aktera. Oba su imala negativna iskustva u toj napaćenoj zemlji. Kao i SSSR osamdesetih godina prošlog stoljeća, i NATO danas navodi svoje uspjehe postignute u Afganistanu. Ali svima je jasno da uz dužno poštivanje svega postignutog Afganistan danas, kao ni nakon sovjetske intervencije, još uvijek nije stabilna, demokratska i sigurna zemlja, sposobna za samostalno funkcioniranje u međunarodnom poretku (Biddle, 2013: 49-58). Od preuzimanja mandata NATO-a nad međunarodnom misijom pa do najavljenog povlačenja snaga 2014. godine NATO i Ruska Federacija nisu obustavili odnose funkcionalne suradnje. Čak ni u trenucima prekida diplomatskih veza (rat u Gruziji 2008, ukrajinska kriza 2014) i povlačenja predstavnika Ruske Federacije iz Zapovjedništva NATO-a u Bruxellesu i NATO-ova ambasadora iz Moskve, Ruska Federacija nije zatvorila svoj teritorij za transport savezničke opreme za Afganistan. Afganistan je primjer kako postojanje konkretnih zajedničkih prijetnji i ugroza (a ne općenito pozivanje na borbu protiv terorizma, proliferacije naoružanja i sl.) unatoč različitim stavovima oko ostalih aktualnih svjetskih pitanja (Kosovo, Libija, Iran, Sirija, Ukrajina) i problema (raketna obrana, širenje NATO-a) ne narušava kooperaciju.¹

¹ Tome treba dodati da je intenzivnija suradnja NATO-Ruska Federacija u borbi protiv terorizma počela u vrijeme kada je 58 posto ispitanika (građana Ruske Federacije) smatralo kako se Moskva treba bojati NATO-a (Reithschuster, 2007: 163).

Ruska Federacija ne sudjeluje vojno u misiji ISAF, ali kao zemlja partner pomaže Saveznicima. U proljeće 2008. Moskva je dozvolila tranzit nevojne opreme članica ISAF-a kopnenim putem kroz ruski teritorij do Afganistana. Nakon toga dozvoljen je i (primarno željeznicom) tranzit opreme iz Afganistana, da bi 2012. Moskva Saveznicima otvorila i svoj zračni prostor i aerodrom Ulyanovsk. Od ožujka 2011. Ruska Federacija zajedno s članicama NATO-a provodi obuku pilota helikoptera afganistanskih zračnih snaga i održavanje helikoptera (ruska zračna baza Novosibirsk). Od 2005. Ruska Federacija zajedno s NATO-om uključena je u suzbijanje krijumčarenja narkotika, a naglasak je na organiziranju trening programa afganistanskih i pakistanskih službenika u cilju otkrivanja i onemogućavanja prekograničnog krijumčarenja opijata.

Zajednički programi NATO-a i Ruske Federacije poput Agencije za razmjenu informacija i podataka (Communication and Information Agency), Zajedničke inicijative za zaštitu zračnog prostora (Cooperative Airspace Initiative), znanstvenotehnološkog projekta STANDEX za detektiranje eksplozivnih naprava u sredstvima javnog prijevoza, sudjelovanje Rusije u Euro-Atlantskom centru za koordiniranje aktivnosti u slučaju prirodnih katastrofa i sl. nisu primarno rezultat suradnje ta dva aktera u Afganistanu, ali Afganistan je svakako područje njihove operacionalizacije. Stabilan Afganistan svakako je i u ruskom interesu zbog mogućeg prelijevanja asimetričnih nestabilnosti na ruski teritorij. Stoga će, bez obzira u kojem obliku i obimu NATO ostao angažiran u Afganistanu i nakon 2014, Moskva svakako, bez obzira na sve učestalije kritike kako Zapad ne cijeni dovoljno ruski angažman u Afganistanu (Billington, 2011: 73), imati dovoljno prostora i interesa za nastavak suradnje.

b) Arktik

Područje Arktika, zahvaljujući posljedicama klimatskih promjena i globalnog zatopljenja, postaje sve očitiji primjer uloge geografskog faktora u suvremenim međunarodnim odnosima. Otapanjem nekad zaleđenih prostranstava² Arktik postepeno dobiva na značenju kao nova transportna trgovačka (ali ne samo trgovačka) ruta te prostor s velikim zalihama neeksploatiranih energenata (minerala, nafte, plina) (Borgerson, 2008). Upravo su to tri važna segmenta novih globalnih izazova sigurnosti (borba protiv klimatskih promjena, osiguranje energetske sigurnosti, osiguravanje transportnih ruta) koji spadaju u tzv. zajednička pitanja za čiju realizaciju su NATO i Ruska Federacija spremni na veći stupanj suradnje. Povećanje pomorskog prometa i eksploatacije energenata, pa i razvoj turizma, može dovesti do većeg broja incidenata i nesreća jer su klimatski uvjeti na Arktiku još uvijek

² Prema podacima European Space Agency, ledene sante Arktičkog oceana u periodu 2010-2012. smanjene su trećinu u odnosu na period 2003-2008.

surovi. Iznenađne oluje i velik broj plutajućih ledenjaka još dugo će otežavati bilo kakvu vrstu komercijalne djelatnosti u tom dijelu svijeta. Stoga je svekolika suradnja domicilnih zemalja SAD-a, Kanade, Ruske Federacije, Norveške, Danske (Grenland, Farski otoci) na planu energetske sigurnosti,³ sigurnosti prometa, zaštite okoliša, akcija spašavanja i sl. itekako poželjna i potrebna. Od svih tih zemalja jedino Ruska Federacija nije članica NATO-a. Domicilne zemlje, plus Finska, Island i Švedska, osnovale su 1996. Arktičko vijeće s ciljem funkcionalne suradnje na Arktiku, a Francuska, Njemačka, Nizozemska, Poljska, Španjolska i Velika Britanija na vlastiti zahtjev dobile su status stalnih promatrača. NR Kina i Europska unija također iskazuju interes za suradnjom. Sve to govori o važnosti Arktika za ukupne međunarodne odnose (Lorenz, 2013: 1-2). Vezano uz Arktik još uvijek dominiraju ekonomska, prometno-logistička pitanja, iako je osnovno teritorijalno pitanje domicilnih zemalja, postojanje graničnih sporova (granica na moru), još uvijek neriješeno.⁴

Bivši glavni tajnik NATO-a Jaap de Hoop Sheffer još 2009. godine izjavio je kako je "NATO pogodan forum za diskusiju oko pitanja vezanih uz Arktik".⁵ Pa ipak NATO kao akter nije još intenzivnije involviran u toj regiji. Inicijativa se još uvijek prepušta članicama Saveza koje arktički prostor vide dijelom svojih nacionalnih geopolitičkih, geoekonomskih i geostrategijskih ciljeva. U toj prizmi različitih nacionalnih interesa i prioriteta prelamaju se ne samo njihovi već i ukupni NATO-ovi odnosi s Ruskom Federacijom. Norveška, koja od svih članica NATO-a iskazuje permanentno najjači interes za jačanje NATO-ovog utjecaja, uključujući i stacioniranje permanentnih savezničkih snaga na prostor Arktika, bila je 2012. domaćin velikoj vojnoj vježbi "Hladni odgovor" (Cold Response) u kojoj je sudjelovalo 16 tisuća vojnika iz 15 članica NATO-a i zemalja partnera. Zamjetan je porast militarizacije zemalja članica NATO-a (funkcionalna vojna modernizacija primjerena Arktiku), ali i nečlanica Saveza te regije (Finska) (Lorenz, 2013: 4). Možda su upravo zbog nepostojanja općeprihvaćenog konsenzusa članica NATO-a glede savezničke politike prema Arktiku ruski dužnosnici (Medvedev, Lavrov) u nekoliko navrata isticali kako Arktik može dobro funkcionirati i bez NATO-a.⁶

³ U.S. Geological Survey i norveška kompanija Statoil Hydro svojim istraživanjima došli su do zaključka da prostor Arktika ima oko ¼ svjetski neiskorištenih rezervi nafte i plina (Borger-son, 2008: 67).

⁴ Ruska Federacija, koja ima najdužu morsku granicu na Arktiku, zagovara da se pitanje granica na moru zemalja koje izlaze na Arktički ocean rješava isključivo temeljem UN-ove Konvencije o pravu mora.

⁵ Govor glavnog tajnika NATO-a Jaapa de Hoopa Sheffera 29. siječnja 2009. u Reykjaviku, www.nato.int/docu/speech//2009/s090129a.html (pristupljeno 16. veljače 2013).

⁶ *Barents Observer*, 17. rujna 2010.

Ruska Sjeverna flota (najjača od svih ruskih) ujedno je i najbrojnija od svih flota domicilnih zemalja koje su trenutačno raspoređene u vodama Arktika, na poluotoku Kola od 2011. permanentno su stacionirane i ruske specijalne pješačke snage za Arktik. Pa ipak u nekoliko navrata NATO-ove snage spašavale su ruske brodove u vodama Arktika. Tehnološka nadmoć NATO-a nad snagama Ruske Federacije očita je i u tom segmentu vojnih snaga, ali NATO očito ne želi dodatno zaoštravati ionako hladne odnose s Moskvom oko Arktika. Moskva je upravo područje Arktika proglasila strateški važnim za ukupan gospodarski rast zemlje te područjem koje će do 2020. godine postati glavni prostor za zadovoljenje ruskih energetske potrebe (danas energetske resursi Arktika čine 13-15% BDP-a Moskve). Uz te gospodarske koristi eventualna mogućnost unilateralne ruske kontrole plovidbe Sjevernim prolazom ojačala bi, smatra Moskva, ukupni međunarodni položaj i ugled Ruske Federacije (Lorenz, 2013: 4). No sve dok Moskva još uvijek ovisi o inozemnoj tehnologiji i treba pomoć stranih kompanija, kako za istraživanja tako i za eksploataciju energenata, NATO najvjerojatnije neće podizati tenzije s Ruskom Federacijom u toj regiji. Ostaje upitno hoće li se za to vrijeme odnosi na relaciji članice NATO-a – Ruska Federacija na još nedefiniranom prostoru Arktika razvijati u pravcu jačanja funkcionalne suradnje ili zaoštavanja tenzija na političkom, ekonomskom i sigurnosnom planu?

Područja hladnog mira i/ili jačanja tenzija

Od raspada bipolarizma do danas problemi oko kojih je iskazivano nesuglasje Saveznika i Ruske Federacije mijenjali su se sukladno dinamici ukupnih europskih i globalnih odnosa (Čehulić Vukadinović, 2012). No saveznička želja za postavljanjem novog raketnog štita u Europi i primanje postsocijalističkih zemalja u punopravno članstvo NATO-a konstantna su i temeljna pitanja oko kojih se onda prelamaju i svi ostali odnosi na relaciji NATO-Ruska Federacija. Ponovni pokušaji približavanja Ukrajine (jedne od petnaest bivših socijalističkih republika Sovjetskog Saveza) Zapadu rezultirali su rezolutnim odgovorom Ruske Federacije nakon čega su odnosi s NATO-om gotovo u potpunosti obustavljeni.

a) Raketni štiti

Pitanja raketne obrane i nuklearnog naoružanja predstavljala su temelj bipolarne konfrontacije, natjecanja i stratejskog promišljanja dviju tadašnjih velesila: SAD-a i SSSR-a (vidi u: Baugh, 1984; Garthoff, 1958; Kissinger, 1957). Izgrađivanjem novih, sve ubojitijih raketnih sistema ostvarivala se i dokazivala ne samo vojna već i ukupna političko-psihološka i društvena prednost jednog bloka nad drugim. Predviđanja kako će završetkom bipolarizma i pobjedom demokracije uloga vojne sile u međunarodnim odnosima biti minorizirana, pa čak i izbačena kao sredstvo komuni-

ciranja nisu se ostvarila (Fukuyama, 1992). Upravo suprotno; vojni faktor temeljen na želji za posjedovanjem raketnog i nuklearnog naoružanja pokušava koristiti sve veći broj aktera kao sredstvo jačanja vlastite nacionalne sigurnosti (Bildwai i Vanaik, 2000; Scobell, 2005). Dodatni problem je taj što se takvi režimi, ali i različite interesne skupine, pa čak i pojedinci (Tanter, 1999) nalaze najvećim dijelom u već ionako povijesno trusnim ili krizama zahvaćenim regijama svijeta. Posjedovanje raketnog oružja, uključujući i oružje za masovno uništenje, ili komponenta potrebnih za njegovu proizvodnju, s jedne strane doprinose ugledu zemalja koje se nastoje pozicionirati kao nove jake države na međunarodnoj sceni (Brazil, Indija, NR Kina, Pakistan). S druge pak strane posjedovanje takvog naoružanja pojedinim, uglavnom nestabilnim ili do kraja još neuređenim državama sve više služi kao sredstvo odvratanja potencijalnog napada izvana na njihov teritorij. U vremenima kada se demokracija zapadnog tipa izvozi, odnosno pokušava nametnuti u određene regije ili države svijeta i vojnim sredstvima (Kaufman, 2007) razumljivo je takvo ponašanje pojedinih aktera. Igrajući tzv. igru nultog rezultata (Rapoport, 1969), želja za jačanjem raketnog ili nuklearnog arsenala opravdava se obrambenim ciljevima. Oba ta modela primjenjiva su za analizu problema raketnog štita u odnosima NATO-a i Ruske Federacije.

Kao i za vrijeme Hladnog rata i u današnjim globaliziranim međunarodnim odnosima ne izgrađuju sve članice Saveza snažno raketno, odnosno nuklearno naoružanje. Zahvaljujući velikim izdvajanjima za istraživanja i razvoj te postignutim rezultatima, ali i tradiciji iz vremena Hladnog rata, najjača članica Saveza predvodi na tom planu. Stoga se čitav problem raketnog štita, odnosno postavljanja raketa na tlo europskih članica Saveza, ali i razvoj i stacioniranje ruskih raketa blizu granica članica NATO-a analizira na relaciji SAD-Ruska Federacija.

Europske članice Saveza nemaju neke velike mogućnosti utjecaja na taj odnos, ali pitanje raketnog štita itekako koriste u svojim bilateralnim odnosima s Ruskom Federacijom, pogotovo rubne članice Saveza koje graniče ili su blizu teritorijalne granice s Ruskom Federacijom.⁷ Svoju zabrinutost iskazuje i nečlanica Saveza, ali članica NATO-ovog programa Partnerstvo za mir, Švedska.

Hladnoratovsko nasljeđe nepovjerenja i osjećaj obostrane ugroženosti ostali su konstanta u suvremenim odnosima NATO-a i Ruske Federacije kada je u pitanju raketni štit. Hladnoratovska strategija uzajamnog uništenja danas ne korespondira suvremenim izazovima sigurnosti, ali očito je još uvijek dominantna u strategijskim promišljanjima SAD/NATO/Ruska Federacija (Turkowski, 2013). Iako se za takvo ponašanje mnogo više proziva ruska strana, važno je naglasiti da obje strane stacioniranje potrebne logistike i samih radarskih sustava opravdavaju potrebom preven-

⁷ *The Economist*, 17. kolovoza 2013.

tivne obrane vlastitog teritorija. NATO takva promišljanja intenzivira nakon terorističkih napada na SAD 11. rujna 2001. godine. Otada američki predsjednik George Bush mlađi u okviru svoje ukupne tzv. Velike strategije na vanjskopolitičkom planu stacioniranje raketnih sustava na teritorij rubnih članica Saveza u Europi vidi kao stvaranje europskog obrambenog štita od asimetričnih ugroza sigurnosti koje Savezu prijete izvan europskog prostora (Leiber, 2005; Kaufman, 2007). U svom resetiranju odnosa s Moskvom njegov nasljednik, demokratski predsjednik Barack Obama u svom prvom mandatu ublažio je američku retoriku, ali i konkretnu operacionalizaciju projekta (Indyk, Lieberthal i O'Hanlon, 2012: 33). Zemlje na čijem su teritoriju prvotno planirani raketni sustavi (Poljska, Češka) nisu bile odviše sretne takvom Obaminom odlukom.

Moskva je pak od početka izražavala svoje nezadovoljstvo, pozivajući se na obećanja pojedinih zapadnih diplomata s početka devedesetih godina prošlog stoljeća kako se NATO neće širiti na istok do granica Ruske Federacije te kako na teritoriju novih članica Saveza iz redova postsocijalističkog svijeta (Varšavskog ugovora) neće biti stacionirano raketno ili nuklearno oružje. Ništa od toga nije sastavni dio bilo kojeg službenog dokumenta NATO-a, stoga se čelnici NATO-a na takve izjave Moskve gotovo i ne obaziru. Putin izgradnju štita smatra izrazom unilateralističke, hegemonističke, autokratske i imperijalističke politike Saveznika predvođenih SAD-om s ciljem degradacije uloge Ruske Federacije u ukupnim međunarodnim odnosima. Moskva je predlagala da se (umjesto stacioniranja štita u Poljskoj i Češkoj) koristi ruski raketni sustav u Gabali (Azerbajdžan) te da SAD, Saveznici i Ruska Federacija zajednički izgrade jedinstven europski sustav antiraketne zaštite (Vukadinović, 2008: 158). SAD nije prihvatio takve prijedloge.

U sjeni političkih nadglasavanja Zapada i Ruske Federacije materijalno-tehnička operacionalizacija europskog raketnog štita provodi se postepeno. Sam projekt nije jednoznačan, još uvijek se traže i nude najoptimalnije varijante. No bez obzira na to koji se model u konačnici usvoji provodit će se u fazama jer to je izuzetno skup i kompleksan projekt. Usporede li se modeli prije desetak godina s onima koji se danas nude, treba zaključiti kako program raketnog štita danas posredno ili neposredno obuhvaća mnogo više članica NATO-a, on je teritorijalno rasprostranjeniji, osim kopnenih snaga (rakete) uključuje i razvoj zračnih i pomorskih snaga, a poseban naglasak stavljen je na uspostavu centara za prikupljanje informacija. S obzirom na to da se radi o jednom novom pokušaju zaštite europskog, pa i cjelokupnog euroatlantskog prostora takvi pomaci su logični. Korištenje javne diplomacije i medija (nezamislivo za hladnoratovsko razdoblje kada su u pitanju raketni sustavi) za prezentaciju mogućih varijanti europskog raketnog štita ima za cilj, s jedne strane, senzibilizirati europsku javnost koja će, uz SAD, morati i financirati taj projekt, ali ono što je mnogo značajnije jest pokazati Moskvi kako je projekt raketne obrane, na

koji ona ima velike primjedbe, pomaknut s direktnih NATO-ruskih granica te stoga nije direktna prijateljstva ruskom teritorijalnom integritetu i suverenitetu.

U želji da se ipak amortizira ruska nervoza, strah i nepovjerenje Moskvi je u nekoliko navrata ponuđeno da se uključi zajedno sa SAD-om/NATO-om u projekt. Kao dio ukupnog resetiranja NATO-ovih odnosa s Ruskom Federacijom pitanje raketnog štita dominantno je u svim završnim deklaracijama usvojenim na *summitima* NATO-a, počevši od *summita* 2008. u Bukureštu. NATO tada ukazuje ne samo na potrebu pronalazjenja mogućnosti zajedničkog dogovora oko tog problema već i na nužnost zajedničke diskusije oko raketne obrane u pitanjima gdje postoje razlike. Još davne 2008. godine čak je i Henry Kissinger (koji smatra da Zapad treba kontrolirati ruski utjecaj u postbipolarizmu) napisao kako bi izgradnja antiraketnog štita trebala biti poduhvat u kojem će zajedno sudjelovati SAD, NATO i Ruska Federacija.⁸

Na *summitu* NATO-a u Lisabonu 2010. usvojena je i zasebna deklaracija koja predviđa zajednički angažman NATO-a i Ruske Federacije u izgradnji europskog raketnog štita.⁹

Pitanjima zajedničke operacionalizacije raketnog štita još se od 2003. godine aktivno bave znanstvenici članica NATO-a i Ruske Federacije u okviru zajedničkog Vijeća NATO-Ruska Federacija. Nepunu godinu dana nakon formiranja tog operativnog tijela eksperti su započeli s periodično organiziranim zajedničkim kompjutorskim simulacijama – obučnim vježbama u cilju postizanja interoperabilnosti (vojno-tehničke, raspoloživost informacija) snaga NATO-a i Ruske Federacije u vezi s raketnom obranom (Trenin, 2014: 2-3).

Međunarodni tim eksperata predvođen bivšim direktorom Agencije za raketnu obranu američkog Ministarstva obrane Wolfgangom Ischingerom i načelnikom Strategijskih raketnih snaga bivšeg SSSR-a Igorom Ivanovom te američkim senatorom Samom Nunnom, u svojim analizama i predviđanjima već dugi niz godina ukazuje na to da je pitanje raketnog štita i s tim povezanog projekta europske raketne obrane nužno razmatrati, planirati i ostvarivati kao isključivo zajednički poduhvat Sjedinjenih Država, Ruske Federacije i Sjevernoatlantskog saveza. Međusobnu suradnju Ruske Federacije i NATO-a po pitanjima raketne obrane oni vide kao nužnost te kao najznačajniji segment postizanja stabilnosti Euro-Atlantske sigurnosne zajednice, koncepta definiranog dokumentom Euro-Atlantska sigurnosna inicijativa.¹⁰

⁸ *Herald Tribune*, 9. kolovoza 2008.

⁹ NATO-Russia Council Joint Statement at the meeting of the NATO-Russia Council, www.nato-russia.council.info (pristupljeno 20. studenoga 2010).

¹⁰ Euro-Atlantic Security Initiative Commission, "Why Euro-Atlantic Unity Matters to World Order", Carnegie Endowment for International Peace, 2010, Washington D.C., www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm*fa=view&id=4192 (pristupljeno 17. siječnja 2013).

Prema tim autorima, uspješnu suradnju po pitanju raketne obrane mogu ostvarivati bilo koji akteri ako:

- a) dijele zajedničku percepciju ugroza sigurnosti protiv kojih se i organizira sistem raketne obrane, smatraju kako je prijetnja realno ostvariva te vjeruju kako je u njihovom nacionalnom interesu da se toj prijetnji suprotstave upravo raketnom obranom;
- b) vjeruju da će se suradnja u slučaju potrebe realno i ostvariti (povjerenje u djelovanje partnera);
- c) suradnja na planu raketne obrane treba doprinijeti smanjenju postojećih tenzija i sumnji kod partnera uključenih u proces (Ischinger, Ivanov i Nunn, 2014: 2).

Iz takvog teorijskog modela autori izvode konkretan oblik suradnje na relaciji NATO-Ruska Federacija u vezi s europskim raketnim štitom. Njegove osnovne karakteristike trebale bi biti sljedeće:

- a) uspostavljanje funkcionalnih zajedničkih centara SAD-a/NATO-a/Ruske Federacije za prikupljanje podataka i informacija vezanih uz potencijalne ugroze na planu raketne obrane. Daljnja selekcija, razmjena i analiza prikupljenih informacija unutar zajedničkih komandnih i kontrolnih centara SAD-a/NATO-a/Ruske Federacije doprinijela bi većoj transparentnosti međunarodnog okruženja iz kojeg prijete ugroze, ali i učinkovitijem otkrivanju raketnih napada u svijetu;
- b) poštivanje teritorijalnog suvereniteta i teritorijalnog integriteta svih strana. Naime, u slučaju raketnog napada svaki akter branio bi se samostalno, ali suradnja na planu razmjene informacija doprinosi obrani;
- c) svjesni trenutne diskrepancije (tehničke, materijalne i sl.) između dva partnera, NATO i Ruska Federacija trebali bi se obvezati da će u budućnosti smanjivati taj jaz te ravnopravnije podnositi materijalni i tehnički teret zajedničkog angažmana;
- d) ovaj projekt zajedničke suradnje prvotno se odnosi na rakete dometa do 4500 km, a u budućim fazama suradnje obuhvatile bi se i rakete većeg dometa (Ischinger, Ivanov i Nunn, 2014: 4-9).

Ponuđeni plan mnogo je konkretniji od onoga iz zajednički usvojene deklaracije na *summitu* NATO-a u Lisabonu. Analizirajući ga s aspekta još uvijek aktualne transformacije Saveza i njegove prilagodbe novim međunarodnim okolnostima, može se zaključiti kako se on u potpunosti uklapa u suvremenu NATO-ovu realnost. Većim uključivanjem Ruske Federacije u pitanja vezana uz europski obrambeni štit otvorila bi se vrata višem stupnju suradnje i normalizaciji ukupnih odnosa na relaciji SAD-Ruska Federacija. Ruska Federacija intenzivnije bi se uključila u izgradnju

slobodne, demokratske i ujedinjene Europe, viziju koju su zagovarali i priželjkivali mnogi, ali čija realizacija pogotovo u posljednje vrijeme nailazi na velike i ozbiljne probleme među samim Europljanima. Plan je kompatibilan s NATO-ovim programom *smart defense* te projektima Europske unije na planu zajedničke vanjske i obrambene politike *pooling and sharing* (Giegerich, 2012; Keohane, 2012).

U svim tim planovima i projektima vezanim uz raketnu obranu NATO nije ponudio Ruskoj Federaciji ništa radikalno novo. Moskva je tada već bila prisutna u europskoj sigurnosnoj arhitekturi, postojeći institucionalni oblici suradnje s NATO-om omogućavali su joj razmjenu najrazličitijih informacija i sudjelovanje u zajedničkoj borbi s euroatlantskim saveznicima u pitanjima vezanim uz europsku i globalnu sigurnost. Sporost kojom se realizira europski raketni štiti i s njim u vezi pitanje raketne obrane jednim dijelom svakako je rezultat financijske krize i manjeg izdvajanja sredstava za obranu u europskim članicama Saveza, ali najvećim dijelom je rezultat kalkulacija i strategijskog promišljanja dviju najzainteresiranijih strana: SAD-a i Ruske Federacije.

Predsjednik Obama u svom drugom mandatu svakako je mogao slobodnije i čvršće djelovati i po tom pitanju, ali zaokupljen unutarnjim problemima američkog društva (gospodarstvo, proračun, zdravstvena reforma) te većim angažmanom na azijsko-pacifičkom prostoru (gdje se kao jedan od zainteresiranih aktera također pojavljuje Ruska Federacija) očito nije želio dodatno zaoštřavati američko-ruske odnose, samim tim i odnose NATO-a s tom zemljom. Gledajući općenito, uza sve postojeće probleme reforme i modernizacije nacionalnih obrambenih snaga s kojima se članice Saveza danas suočavaju NATO je ipak vojno mnogo snažniji i tehnološki napredniji, a zahvaljujući svojim odnosima partnerstava sposoban je djelovati na mnogo širem prostoru u međunarodnoj zajednici nego Ruska Federacija. To uključuje i prostore koje Moskva još uvijek smatra svojevrsnom zonom svog strategijskog utjecaja (Balkan, bivši euroazijski socijalistički prostor). Nakon ukrajinske krize SAD i NATO formalno su obustavili suradnju s Ruskom Federacijom u vezi s raketnim štitom. Jasno je da od europskog raketnog štita SAD i NATO neće u budućnosti odustati. Eventualno ponovno rusko pripuštanje u taj projekt bit će, kao i dosad, strogo kontrolirano i parcijalno, bez ostavljanja prostora za narušavanje dominacije suprotne strane. Upravo nedovršenosť tog projekta i dugo vrijeme koje je zbog objektivne kompleksnosti i financijske zahtjevnosti potrebno za njegovu realizaciju poslužiti će SAD-u/NATO-u u vremenima koja dolaze da politikom *mrkve i batine* ostvaruju svoje odnose s Ruskom Federacijom.

No treba imati na umu da se i Ruska Federacija razvija, njezina izdvajanja za obranu ne mogu se usporediti s izdvajanjima SAD-a, ali pitanje ruske vojne sile još uvijek je stvar prestiža i simbol snažne ruske države. Još na *summitu* NATO-a u Lisabonu Ruska Federacija iznijela je stav da ako NATO ne ostvari dostatan stupanj

suradnje s Moskvom po pitanju raketne obrane, Ruska Federacija će sama krenuti u modernizaciju svog raketnog štita. Konkretni rezultati takve ruske politike danas su vidljivi ne samo na teritoriju Ruske Federacije već i u Kaliningradu, Bjelorusiji, gdje je Moskva instalirala određene raketne sustave.

Baš kao i Moskva u odnosu na europski raketni štit i NATO je odmah negativno reagirao i shvatio takve ruske poteze kao direktnu prijetnju teritorijalnom integritetu članica Saveza. To samo dokazuje da je nepovjerenje obostrano. Promatrano s tog aspekta može se zaključiti kako su obje strane sa stanovitim olakšanjem iskoristile krizu u Ukrajini i obostrano prekinule suradnju po pitanju izgradnje europskog raketnog štita.

b) Novo širenje Saveza

Ruska Federacija nije uspjela zaustaviti dosadašnja tri kruga posthladnoratovskog širenja Saveza (Čehulić Vukadinović, 2012). Svojim širenjem NATO je došao na ruske granice. Taj izravni kontakt još više je potencirao različite pozicije dviju strana i u nekim ruskim krugovima dolazak NATO-a na ruska vrata vidi se kao neka vrsta novog *containmenta* koji bi trebao spriječiti mogućnost prodora i izlaska Ruske Federacije, posebice u Europu.¹¹ Ali svaki put prije otvaranja svojih vrata NATO je učinio svojevrstne ustupke Moskvi.

Gledano geografski, dvije su osnovne skupine postsocijalističkih europskih zemalja na koje se NATO može proširiti: ostatak zemalja Zapadnog Balkana (BiH, Crna Gora, Makedonija, Kosovo, Srbija) te neke od zemalja Zajednice nezavisnih država, odnosno ruskog bližeg inozemstva (Armenija, Bjelorusija, Gruzija, Moldavija, Ukrajina).

a) Širenje na Balkan

Od carske preko komunističke do današnje nove Rusije Balkan je u vanjskopolitičkoj strategiji imao posebno mjesto kao sfera gdje Rusija može ostvariti svoje interese. Za Radovana Vukadinovića prostor Balkana “zahvaljujući kulturnim, civilizacijskim, religijskim i političkim vezama, bio je najbliži dio Europe Rusiji, a s druge strane ruski interes najprije za suzbijanjem turskih interesa, a kasnije interesa Zapada, učinio je prostor više nego zanimljivim za konkretne ruske aktivnosti” (Vukadinović, 2010: 6).

¹¹ Dimitrij Medvedev izjavio je kako je “neprestano širenje NATO-a kroz apsorpiranje zemalja koje su nekada bile dio Sovjetskog Saveza ili su bile naši najbliži susjedi najveće razočaranje Moskve u njezinom pokušaju definiranja odnosa sa Savezom”. Medvedev, D. We are facing challenges that we should meet together with NATO, Interview, <http://natomission.buletin.ru/eu/society/article/society/artbews47/> (pristupljeno 18. veljače 2012).

Članica Instituta svjetske ekonomije i međunarodnih odnosa Ruske akademije nauka Polina Sokolova involviranost ruske politike u zbivanja na Balkanu od krvavog raspada SFRJ do danas vidi kao “strateški pokušaj ruskih lidera da povežu Rusku Federaciju s balkanskim državama u procesu njihovih euroatlantskih integracija, što za uzvrat Moskvi može biti most prema Europi, kroz kulturne i humanitarne interakcije sa slavenskim pravoslavnim zemljama, gdje njihovo civilizacijsko zajedništvo može biti očuvano i integrirano u širu europsku civilizaciju” (Sokolova, 2010: 21).

Istraživač njemačkog Instituta za međunarodne i sigurnosne odnose Dušan Rejljić navodi tri glavna stupa ruskog utjecaja na Balkanu: prvo, mogućnost korištenja veta kao stalna članica Vijeća sigurnosti UN-a kojim Moskva može blokirati sve inicijative koje nisu u skladu s njezinim interesima na Balkanu. Drugo, povijesnu, kulturnu i političku povezanost Ruske Federacije s narodima i državama koje imaju pravoslavnu tradiciju, i treće, rastući privredni značaj Ruske Federacije, s naglaskom na energente, za države tog područja (cit. po Petrović, 2010: 56-57).

Ne čudi stoga što je Moskva od početka krize na prostoru bivše SFRJ nastojala biti involvirana u zbivanja na terenu pokušavajući pokazati mogućnosti vojnog djelovanja te potom ili paralelno realizirati neke od svojih vanjskopolitičkih ciljeva. S druge pak strane ta je kriza NATO-u poslužila kao test za dokazivanje potrebe svog opstanka u postbipolarnom svijetu, ali i za realizaciju proklamirane tehničko-operativne transformacije njegovih novih ciljeva, konkretnih snaga i načina djelovanja u novom svjetskom poretku. Na prostoru Balkana NATO je izveo svoje prve posthladnoratovske *out-of-area* operacije (Goražde, Kosovo), provodio misije uspostavljanja i održanja mira, sudjelovao u raznovrsnim treninzima lokalnih sigurnosnih (policijskih i vojnih) snaga, uspostavljao civilno-vojne odnose s domicilnim zemljama novih demokracija. Na taj način provodio je svoju veliku preobrazbu iz primarno vojne u tzv. političko-vojnu organizaciju, što je proklamirano kao novi imidž organizacije nakon urušavanja bipolarizma (Carpenter, 2001).

Ispreplitanjem interesa Zapada, predvođenih SAD-om/NATO-om, i Ruske Federacije u rješavanju postojećih kriza postavljani su i temelji nove sigurnosne arhitekture na tom rubnom dijelu Starog kontinenta (Sean, 1998). U tom kompleksnom okruženju, koje su otvoreni oružani sukobi dodatno opterećivali, NATO je ponudio Moskvi da sudjeluje u rješavanju krize na prostoru Balkana. Ruska politika angažirala se u tzv. Kontaktnoj grupi i UNPROFOR-u, za vrijeme sukoba Albanaca i Makedonaca u Makedoniji, zahvaljujući tadašnjim dobrim vezama Moskve i Kijeva omogućila je Makedoncima nabavku ruskih tenkova T-72, helikoptera MI 24 i aviona Suhoj 25 iz Ukrajine, pripadnici makedonskih sigurnosnih snaga bili su trenirani u ukrajinskim bazama (Bugajski, 2004: 199). Moskva je podržala zabranu letova iznad BiH, uvođenje sankcija SR Jugoslaviji (ali i Republici Srpskoj), sudjelovala

je svojim vojnim snagama u NATO-ovim misijama IFOR-a i kasnije SFOR-a, (zapovjednik ruskog bataljuna od 1350 ljudi bio je neposredno odgovoran zamjeniku zapovjednika IFOR-a/SFOR-a za Rusku Federaciju), u konačnici je ipak potpisala Daytonski mirovni sporazum, a u NATO-ovoj operaciji KFOR sudjelovala je s tri tisuće vojnika.

Uza sve napore koje je Moskva poduzimala NATO je ipak nije doživljavao ni tretirao kao ravnopravnog partnera u krizi na Balkanu. Nekompatibilnost na političkom, vojno-tehnološkom, materijalno-financijskom planu te stupnju motiviranosti i obučenosti pripadnika sigurnosnih snaga pokazali su da se radi o dva ipak različita aktera (NATO, Ruska Federacija) koji svoje interese, čak i kada su im identični, teško mogu zajedno ostvarivati.

Uz to Moskva je oštro osudila intervenciju NATO-a u SR Jugoslaviji 1999. godine (Simić, 2010) tvrdeći da je to uvod u novi Hladni rat, da je SR Jugoslavija kažnjena jer ne želi ući u NATO te da nakon toga slijedi napad NATO-a na Rusku Federaciju (Vickers, 2008: 16-18). Nakon toga Moskva je povukla svog predstavnika iz NATO-a u Bruxellesu te je odbila ratificirati ugovor o smanjenju nuklearnog naoružanja START II, a kada joj NATO nije dopustio da dobije svoj sektor na Kosovu unutar KFOR-a, napustila je i tu NATO-ovu misiju (2003).

Moskva, za razliku od većine članica NATO-a, nije priznala neovisnost Kosova (2008) te je intenzivirala političke rasprave oko tog pitanja (Rrecaj, 2008). Ruski predstavnik u NATO-u Dmitrij Rogozin izjavio je kako su SAD, NATO i kosovski Albanci vjerojatno “pomoću albanskih trgovaca drogom podmitili europske političare” kako bi došlo do priznavanja Kosova (Vukadinović, 2010: 18).

Nakon stabilizacije prilika na Balkanu partnerstvo NATO-a i Ruske Federacije nije se održalo. Zemlje na Balkanu započele su s demokratizacijom svojih društava, postsocijalističkim i postkonfliktnim reformama, i do 2006. godine (kada se Srbija opredjeljuje za vojnu neutralnost) sve zemlje proizašle iz bivše SFRJ, uključujući i postsocijalističku Albaniju, definirale su ulazak u NATO i EU kao svoj primarni vanjskopolitički cilj.

Sve zemlje (osim Kosova) članice su NATO-ovog programa Partnerstvo za mir, Crna Gora i Makedonija u NATO-ovom su programu Akcijski plan za članstvo, zbog neriješenog pitanja uknjižbe vojne imovine BiH je dobila uvjetovani Akcijski plan za članstvo, Hrvatska i Albanija punopravne su članice Saveza od 2009. Osim tih institucionalnih veza s NATO-om sve zemlje regije (uključujući i Kosovo) imaju neki oblik institucionalne veze s EU-om (Čehulić Vukadinović, 2012). Svojim političkim, sigurnosnim i ekonomskim angažmanom za i nakon krize na Balkanu Ruska Federacija ipak se nije uspjela nametnuti kao dominantni stožer okupljanja tih zemalja. Zemlje su izabrale zapadnoeuropsku, odnosno euroatlantsku budućnost konkretiziranu u želji za punopravnim članstvom u NATO-u i EU-u. Moskva je

svjesna da ne može zaustaviti europski i euroatlantski put zemalja Zapadnog Balkana, ali ga je u nekoliko navrata pokušala usporiti, i sasvim sigurno će to pokušati i u budućnosti.

Početak raspada SFRJ Moskva je prozivala Hrvatsku kao zemlju koja je najveći neprijatelj opstanka Jugoslavije i koja svojom politikom otvara vrata za veće angažiranje NATO-a i Sjedinjenih Država na Balkanu (Matveyev, 1999). Po dobivanju službenog poziva za ulazak Hrvatske i Albanije u NATO (2008) oglašilo se rusko Ministarstvo vanjskih poslova priopćenjem u kojem se ističe kako je ulazak te dvije zemlje u NATO nepotreban, da dvije zemlje neće time ojačati svoju sigurnost, već samo izazvati nove probleme u ovom dijelu Europe (Vukadinović, 2010: 9). Slična priopćenja dobila je i Crna Gora nakon ulaska u Akcijski plan za članstvo.

Svjesna da Makedonija i BiH neće tako brzo ući u NATO (Slaveski, 2013; Šolaja, 2013), Moskva je pokušala iskoristiti podijeljenost crnogorskog društva između priključenja NATO-u i jačanja veza s Ruskom Federacijom, jer se upravo ta mala balkanska zemlja nakon obnove državnosti 2006. godine vrlo brzo približava punopravnom članstvu u Savezu (Tahirović, 2010). Koristeći gospodarsku i financijsku krizu, ruski kapital pokušao je investicijama u crnogorsku privredu (turizam, ruski magnat Deripaska kupio je tvornicu KAP u Podgorici, rudnik boksita u Nikšiću) pridobiti naklonost političke elite i građana Crne Gore. Na vojnom planu zatražena je luka Bar za stacioniranje ruske pomorske flote. No ruske ekonomske investicije nisu donijele očekivani gospodarski rast i poboljšanje životnog standarda u Crnoj Gori. Pokazalo se da je uglavnom riječ o sumnjivim investicijama. Na sigurnosnom planu Podgorica je čvrsto stala uz svoje članstvo u NATO-u, bez obzira što je kolateralna žrtva dugotrajne krize identiteta Saveza, nevoljkosti članica da se krene u novo proširenje¹² kao i fokusiranja NATO-a na ukrajinsku krizu. Ruska diplomacija nakratko je uspjela usporiti (ako uđete u NATO, nismo više prijatelji), ali ne i trajno zaustaviti crnogorski put u NATO.

Srbija predstavlja svojevrstu rusku oazu na Zapadnom Balkanu. Vukadinović piše kako nije slučajno da je to jedina od svih istočnoeuropskih zemalja koja kontinuirano iskazuje prijateljstvo prema Moskvi i traži pomoć od nje. "Povijesne veze, pravoslavlje, razvijeni ekonomski odnosi, ali isto tako i snažni državni interesi omogućili su da se u vrijeme raspada Jugoslavije Rusija stavi na stranu Srbije i da podržavajući Srbiju zapravo pokušava zaustaviti penetraciju NATO-a na Balkan, njegovo širenje i jačanje euroatlantskih odnosa" (Vukadinović, 2010: 16). Srbija je aktivna članica NATO-ovog programa Partnerstvo za mir, ali od 2006, kada je rezo-

¹² Crna Gora je očekivala poziv u punopravno članstvo NATO-a na *summitu* u Cardiffu u rujnu 2014, ali do toga nije došlo. Glavne zamjerke NATO-a odnose se na nedovoljno provedene reforme crnogorskih obavještajnih službi te nedovoljnu borbu protiv korupcije.

lucijom Narodne skupštine uspostavila vojnu neutralnost, nominalno ne želi punopravno članstvo u Savezu.¹³ Malo je vjerojatno da će neka druga zemlja Zapadnog Balkana slijediti taj put i zaustaviti svoje približavanje NATO-u, ali činjenica je da je Srbija razbila homogenost regije Zapadnog Balkana glede širenja Saveza. Moskva je u Srbiji sada i normativno dobila bazu i saveznika za svoju jaču političku, vojnu i gospodarsku penetraciju ne samo u toj zemlji (Petrović, 2010) već i u široj regiji Balkana. Gradnja zajedničke (Srbija-Ruska Federacija) baze za izvanredne situacije u blizini Niša, iako nije klasična vojna baza, nije pozitivno viđena na Zapadu. S druge pak strane, potpisani Ugovor o slobodnoj trgovini proizvoda na koje se ne plaća ili se plaća manja carina između Moskve i Beograda koriste i kompanije zemalja iz regije za lakši prodor na rusko tržište.

Moskva na Zapadnom Balkanu ne ide na direktno konfrontiranje s NATO-om, svjesna je da će se sljedeći krug širenja NATO-a dogoditi sasvim sigurno u toj regiji, ona u vojnom pogledu nastoji biti prisutna u zemljama regije vezano uz rješavanje klirinškog duga bivše SFRJ i remonta vojne opreme i naoružanja sovjetskog podrijetla. Moskovska podrška Srbiji oko pitanja statusa Kosova i dalje je neupitna, što će svakako otežavati uspostavljanje bilo kakvih odnosa NATO-a s Kosovom. Srbija služi ruskim kompanijama kao dobra odskočna daska za investiranje i širenje na ostatak zemalja. U Republici Srpskoj (BiH) ruske kompanije kupile su rafineriju nafte Brod i rafineriju ulja u Modriči te distributivnu mrežu naftnih derivata Petrol. Ruske banke prisutne su u svim zemljama na Balkanu. U Hrvatskoj ruske tvrtke rekonstruirat će Jadranski naftovod i povezati ga sa sustavom Družba u središnjoj Europi. Ruske naftne kompanije zainteresirane su za kupnju INA-e,¹⁴ planira se izgradnja direktnog naftovoda od Soluna do Skopja (Makedonija). Pokušaj izgradnje energetskog koridora Južni tok (kojim bi Moskva znatno skratila dotok svojih energenata do Zapadne Europe i zaobišla Bospor) svakako je dodatno osnažio geostratešku i geoekonomsku važnost Zapadnog Balkana. Zbog protivljenja Zapada i pritiska na pojedine članice NATO-a da ne prihvate izgradnju Južnog toka Ruska Federacija je obustavila taj projekt. No istodobno Ruska Federacija je postavila novi projekt izgradnje dva plinovoda preko Turske (članica NATO-a), čime će se u velikoj mjeri zaobići transfer ruskih energenata kroz Ukrajinu. Može se zaključiti da još uvijek turbulentan prostor Zapadnog Balkana postaje sve više poprište novih odmjeraivanja snaga na relaciji NATO-Ruska Federacija i po pitanju energetske sigurnosti (Čehulić, Kuzmetsov, Celikpala i Gleason, 2013), a ne samo širenja NATO-a.

¹³ Član 6. Rezolucije Narodne skupštine Republike Srbije o zaštiti suvereniteta, teritorijalnog integriteta i ustavnog poretka Republike Srbije, *Službeni glasnik Republike Srbije*, br. 125/2007.

¹⁴ *Jutarnji list*, 2. veljače 2014.

b) Širenje na zemlje Zajednice nezavisnih država (ZND)¹⁵

Od svih članica ZND-a Gruzija i Ukrajina pokazivale su najviše interesa za jačanje veza s NATO-om, no njihovi naponi da, odmah po osamostaljivanju, postanu članice NATO-a nisu naišli na značajan odaziv u Bruxellesu. NATO je smatrao da su obje zemlje previše teritorijalno blizu Ruskoj Federaciji koja je odmah po osnivanju ZND-a taj prostor definirala kao područje svog vitalnog interesa (Trenin, 2002) te da bi takvo širenje NATO-a izazvalo neželjene ruske reakcije (Kozirev, 1994). To se ubrzo, kada je postalo izgledno gruzijsko članstvo u NATO-ovom programu Akcijski plan za članstvo (2008), pokazalo točnim (rusko-gruzijski rat). NATO je osudio rat i odcjepljenje Abhazije i Osetije, ali sve do ukrajinskih događanja 2014. gruzijsko članstvo u NATO-u nije se više ozbiljnije spominjalo.

Događaji na ukrajinskom Majdanu, revolucija, bijeg Janukoviča, formiranje privremene vlade u Kijevu i najava Krima, gdje je u Sevastopolu stacionirana ruska pomorska flota (Sherr, 1997: 33-50), da će zatražiti pripojenje Ruskoj Federaciji ponovno su skrenuli pozornost NATO-a na to veliko granično područje Europe i Azije.¹⁶ Kavkaz i Ukrajina su na Zapadu viđeni kao prostor čijim većim približavanjem Zapad može oslabiti Rusiju, a s druge strane predsjednik Putin u svojoj koncepciji Euroazijske unije taj prostor vidi kao veoma važan segment bez kojeg bi Unija bila manjkava. U tom velikom stratezijskom procjepu Ukrajina je žrtva svog položaja i različitih shvaćanja koja su međusobno suprotna. Zapad, a posebno neke države članice NATO-a (zemlje Baltika i Poljska) žele Ukrajinu pod svaku cijenu u NATO-u jer smatraju da bi to doprinijelo jačanju i njihove vlastite sigurnosti te da bi stvorilo stanovitu tampon zonu između njih i Ruske Federacije. Kada za to u NATO-u nisu dobile podršku, te zemlje su snažno inzistirale na politici Istočnog susjedstva EU-a,¹⁷

¹⁵ Od bivših sovjetskih republika nastale su dvije skupine država: Zajednica nezavisnih država (ZND) i baltičke države. Zajednicu nezavisnih država osnovale su u Alma Ati 1991. Ruska Federacija, Ukrajina, Bjelorusija, Moldavija, Armenija, Azerbajdžan, Kazahstan, Kirgistan, Turkmenistan, Tadžikistan i Uzbekistan. Naknadno se uključila Gruzija, dok su baltičke zemlje rezolutno odbile suradnju sa ZND-om osnovavši Baltičko vijeće kao zaseban institucionalni okvir međusobne regionalne suradnje.

¹⁶ Vizura vodećeg američkog stratega Zbigniewa Brzezinskoga: "Posljednje desetljeće XX. stoljeća obilježile su tektonske promjene u svjetskim poslovima. Euroazija međutim i dalje zadržava svoju geopolitičku važnost. Nije samo njen zapadni dio – Europa – još uvijek mjesto koncentracije značajnog dijela svjetske političke i ekonomske moći, nego i njezin istočni dio – Azija – u zadnje je vrijeme postao vitalni centar gospodarskog razvoja i rastućeg političkog utjecaja. Euroazija je središte svijeta, a onaj tko kontrolira Euroaziju, kontrolira cijeli svijet", *Jutarnji list*, 11. ožujka 2013.

¹⁷ U sklopu takve politike predlagalo se Ukrajinsko uključivanje u Central and Eastern European Defense Cooperation (CEEDEFKO) – regionalni obrambeni savez unutar Zajedničke vanjske

što je na sastanku EU-a u Vilniusu 2013. kulminiralo kijevskim događajima i nastankom nove podjele u Ukrajini.

U vremenu kada Zapad, uključujući i NATO, traži odgovor na duboko podijeljenu i destabiliziranu Ukrajinu može se naznačiti nekoliko novih elemenata koji će biti ključni u budućem razvoju odnosa na tom području:

1. Ukrajina će biti podjeljenija nego prije, na jednoj strani jačat će proruski sentiment, a na drugoj će velik broj Ukrajinaca tražiti svoj vlastiti ukrajinski identitet, nalazeći u Europi (NATO i EU) bolju mogućnost realizacije tog identiteta.

2. Iako zapadne mjere nisu i neće biti toliko snažne da u potpunosti prekinu vezu s Ruskom Federacijom, one će ipak na dulju stazu utjecati na investicije, trgovinu, turizam, modernizaciju i razvoj Ruske Federacije. Zapad pokušava pronaći adekvatne modalitete kako bi smanjio svoju ovisnost o ruskom plinu i nafti. Traženo je da američka administracija ukine svoju zabranu izvoza plina i nafte, što bi u velikoj mjeri smanjilo energetska ovisnost europskih saveznika o ruskim energentima. Međutim, to se nije dogodilo. Pojedine članice NATO-a/EU-a još uvijek su u velikom procjepu između sankcija koje su kao dio Zapada nametnule Ruskoj Federaciji i energetske ovisnosti o ruskim energentima.

3. NATO je iznenada dodatno povećao svoje značenje i to upravo u vrijeme kada se traži područje njegovog novog djelovanja nakon Afganistana. Želja dijela članica (baltičke zemlje, Poljska) da Ukrajina i Gruzija na *summitu* NATO-a u Cardiffu (rujan 2014) budu pozvane u punopravno članstvo Saveza bila je ipak pretjerana i nije se ostvarila. Međutim, ukrajinska kriza vratila je fokus NATO-ovog djelovanja s globalnih tzv. megatrendova na euroatlantski prostor, a vojna sila i strah od konkretnih oružanih sukoba postaju ponovno jednako važni kao i asimetrični izazovi miru i stabilnosti. Europske članice Saveza u takvom resetiranju NATO-ovih prioriteta imaju punu podršku i najjače članice Saveza. Upravo je SAD, na bazi trajnih rotacija, stacionirao najveći broj svojih vojnika na teritorij baltičkih zemalja i Poljske, a u svim vojnim i obučnim vježbama na teritoriju članica Saveza neposredno uz ili blizu granice NATO-a s Ruskom Federacijom na vojno-tehnološkom i kadrovskom planu također predvodi SAD. Može se zaključiti da ne samo da se NATO u svom djelovanju vratio u Europu već je, zahvaljujući ukrajinskoj krizi i ponovno ojačanom animozitetu spram Ruske Federacije (nasljednice SSSR-a), uspio osnažiti američki interes i američke konkretne akcije na sigurnosnom planu u Europi (Čehulić Vukadinović i Begović, 2014).

4. Koliko god određenim krugovima odgovarala destabilizacija Ukrajine, očito je da ni NATO ni SAD neće ići u vojnu intervenciju radi uspostave teritorijalnog

i sigurnosne politike EU-a u kojem bi sudjelovale baltičke zemlje, Češka, Mađarska, Poljska, Slovačka, Rumunjska, Bugarska i Ukrajina (Lorenz, 2013).

integriteta i suvereniteta Ukrajine. Ukrajina nije članica NATO-a, stoga ne postoji ni potreba NATO-ove reakcije temeljem Članka 5. Sjevernoatlantskog ugovora. Međutim, prijetnje Zapada mogućim uključivanjem Gruzije i Ukrajine u NATO same su po sebi dostatne da uznemire rusku vladajuću elitu. Tim prije što bi to imalo direktnog odraza i na druge zemlje Zajednice nezavisnih država koje bi, kao članice NATO-ovog programa Partnerstvo za mir, također mogle, u određenim novim okolnostima, potražiti veća sigurnosna jamstva u NATO-u. To se pogotovo odnosi na zemlje na čijem teritoriju postoje tzv. zamrznuti konflikti (Bjelorusija, Moldavija i Gruzija). Stoga NATO najvjerojatnije neće ići brzo u neke nove, više oblike institucionalizacije svojih odnosa s Ukrajinom od onih iz postojeće Povelje o partnerstvu iz 1997.

O svemu tome sigurno vodi računa i predsjednik Putin koji je kao nekadašnji obavještajac-analitičar upoznat s velikim strategijama. No njegova želja da se brani ruski nacionalni interes i da se s Ukrajinom sačuva euroazijska cjelina,¹⁸ uz kasniju mogućnost širenja, čini se da je prevagnula nad svim negativnim posljedicama s kojima je suočena Ruska Federacija zbog poduzetih mjera protiv Ruske Federacije od strane Zapada. Jedna od njih svakako je i novo, ovoga puta radikalno zaoštavanje odnosa s NATO-om.

Zaključak

Odnosi NATO-a i Ruske Federacije danas svakako nisu dosegli razinu strategijskog partnerstva proklamiranog na *summitu* NATO-a u Lisabonu 2010. (Cross, 2011: 42). Uvažavajući međusobna različita stajališta oko pojedinih međunarodnih problema, oba aktera ipak moraju poraditi na obostranom međusobnom povjerenju i transparentnosti svojih aktivnosti. Međusobno definirana ključna područja suradnje (borba protiv terorizma, borba protiv krijumčarenja narkotika, proliferacije oružja i materijala za proizvodnju oružja za masovno uništenje, suradnja u osiguranju zračnog prostora, izgradnja raketnog štita, spašavanje u slučajevima elementarnih ili civilnih nepogoda, borba protiv pirata na moru, reforme sustava obrane, osiguranje energetske sigurnosti, zaštita okoliša)¹⁹ brojna su, teritorijalno rasprostranjena po čitavoj međunarodnoj zajednici, a za učinkovito suzbijanje tih ugroza potrebni su veliki te dobro obučeni i organizirani ljudski, materijalno-tehnički, ali i financijski resursi. Usprkos zajedničkim prijetnjama završetak Hladnog rata nije, kako se to činilo, automatski doveo do potpunog ujednačavanja stavova i interesa bivših supar-

¹⁸ Dezintegracija regije u cilju suzbijanja ruskog utjecaja na sigurnosnom planu pokušana je 1997. uspostavljanjem regionalne sigurnosne organizacije GUAM u koju bi ušle Gruzija, Ukrajina, Azerbejdžan i Moldavija. Ugovor nikada nije potpisan (Tsygankov, 2006: 122).

¹⁹ Ciljevi definirani na službenoj internetskoj stranici NATO-a, http://www.natoint/ops/eu/natolive/topics_50090.htm? (pristupljeno 20. veljače 2014.).

nika (Goodbay i Morel, 1995). To onda dovodi i na jednoj i na drugoj strani do zatvorenih shema u kojima se mogućnosti zajedničkog djelovanja i suradnja stavljaju u drugi plan i do toga da se drugu stranu još uvijek promatra na temelju nepovjerenja i loših iskustava iz prošlosti. Čitav niz kriza (Libija, Irak, Sirija, Ukrajina) jasno pokazuje oprečne stavove i različite interese, što u velikoj mjeri otežava postizanje rješenja. Time se i u novim uvjetima nastavlja konfrontacija u kojoj i NATO i Ruska Federacija izgrađuju svoje različite geostrategijske ciljeve.

NATO kao vodeća vojno-politička organizacija, koja nema premca i koja nastoji proširiti svoje djelovanje, nije samo u fazi traženja odnosa s Ruskom Federacijom. Ruska Federacija je svakako najveća država s kojom bi trebalo izgraditi nove odnose i otvoriti mogućnosti za razvoj stabilnih i trajnih veza. Ali uz Rusku Federaciju NATO mora definirati svoje odnose i s drugim velikim akterima koji također postupno ulaze u vrh međunarodnih odnosa: Indija, Pakistan, NR Kina, Brazil. Iz toga je vidljivo da nekadašnja ograničenja teritorijalnog karaktera koja su bila postavljena u osnivačkom Ugovoru i koja su svodila NATO na područje Sjevernog Atlantika danas daleko prelaze svoje okvire i traže od NATO-a definiranje nove uloge. I dok su druge velike države područja o kojima će NATO svakako voditi računa, Ruska Federacija je ipak za NATO iz mnogo razloga puno važnija zemlja.

Što se ruske strane tiče, usprkos resetiranju odnosa sa Zapadom Putinova glavna vanjskopolitička preokupacija ostaje i dalje NATO (Laquer, 2010: 159). Putin želi da NATO Rusku Federaciju tretira kao veliku silu i protivi se novom posthladnoratovskom *containmentu* koji Zapad provodi širenjem NATO-a. On je pokazao (Gruzija 2008. i Ukrajina 2014) da je spreman upotrijebiti i rusku vojnu silu kako bi to spriječio. U Putinovoj viziji temeljenoj na neorealističkim shvaćanjima podjele interesnih sfera i utjecaja u svijetu Ukrajina bi u budućnosti trebala ostati svojevrsna *buffer* zona između NATO-a i Ruske Federacije (Mearsheimer, 2014).

Andrew Monaghan s NATO Defense College smatra da će Rusija čak i da NATO prestane s politikom širenja i dalje u stanovitoj mjeri biti izolirana iz Euro-Atlantske zajednice (cit. prema Laquer, 2010: 103). S druge pak strane, moguće uključ enje u NATO izazvalo bi strategijske rizike za NATO (Kupchan, 2010), pretvorilo bi ga u disfunkcionalnu organizaciju za koju SAD ne bi više bio zainteresiran (Trenin, 2002). Izjava bivšeg glavnog tajnika Rasmussena kako će NATO i Ruska Federacija ili prihvatiti odnose hladne suradnje ili postići odnose konstruktivnog angažmana težeći strategijskom partnerstvu koje zahtijeva globalna sigurnost²⁰ jasno ukazuje na potrebu kontinuiteta odnosa NATO-Ruska Federacija. Obim i intenzitet tih odnosa, jednom kada se ponovno uspostave nakon trenutačnog pre-

²⁰ Dempsey, Judy, Russia Takes Center Stage at the Munich Security Conference, www://carnegieeurope.eu//strategieurope/?fa=54401. (pristupljeno 1. veljače 2014).

kida zbog ukrajinske krize, sasvim će sigurno ovisiti o vlastitim interesima dvaju aktera te će se svakako odražavati i na buduće krize suvremenog svijeta.

Pritom ne treba zaboraviti da će se u tom suodnosu NATO-Ruska Federacija značajno preklapati američko-ruski odnosi koje je nemoguće odvojiti od sjeverno-atlantskih veza s Ruskom Federacijom. Ruska Federacija je povezana s NATO-om s nekoliko značajnih ugovora, ali sve to ipak nije dostatno da bi se ti odnosi izvukli iz konteksta američko-ruskih veza i počeli samostalno razvijati. U odnosu dvaju velikih nuklearnih aktera (SAD i Ruska Federacija), koji nastupaju s različitim interesima i visoko su asimetrični u pogledu vojne i ekonomske snage, i dalje se snažno osjeća nasljeđe hladnoratovskih godina, što će u velikoj mjeri i dalje utjecati i na odnos NATO-Ruska Federacija.

LITERATURA

- Baugh, William. 1984. *The Politics of Nuclear Balance: Ambiguity and Continuity on Strategic Politics*. Longman: New York.
- Bildwai, Praful i Vanaik, Achin. 2000. *New Nukes: India, Pakistan and Global Disarmaments*. Olive Branch Press: New York.
- Biddle, Stephen. 2013. Ending the War in Afganistan. How to Avoid Failure of the Installment Plan. *Foreign Affairs*, (92), 5: 49-58.
- Billington, James H. 2011. *Russia in Search for Itself*. Woodrow Wilson Center Press: Washington D.C.
- Borgerson, Scott G. 2008. Artic Meltdown. The Economic and Security Implications of Global Warming. *Foreign Affairs*, (87), 2: 63-77.
- Bugajski, Janusz. 2004. *Cold Peace: Russian New Imperialism*. Center for Strategic and International Studies: Washington D.C.
- Carpenter, Garen T. (ur.). 2001. *NATO Enters the 21st Century*. Frank Cass: London.
- Carter, Ashton i Perry, Williams. 1999. *Preventive Defense. A New Security Strategy for America*. Brookings Institution: Washington D.C.
- Cross, Sharyl. 2011. NATO's Strategic Concept 2010 and Beyond: The Question of NATO-Russia 'Security Partnership', u: Čehulić Vukadinović, L. (ur.), *Yearbook Šipan 2010*. Atlantic Council of Croatia i Centre for International Studies: Zagreb: 42-55.
- Čehulić, Lidija, Kuzmetsov, Alexey, Celikpala, Mitat i Gleason, Gregory. 2013. Energy Security in South East Europe, u: Cross, S., Kentera, S., Nation, R. C. i Vukadinović, R. (ur.), *Shaping South East Europe's Security Community for the Twenty-First Century*, Palgrave & Macmillan: Hampshire: 87-113.
- Čehulić Vukadinović, Lidija. 2012. *Euroatlantizam i suvremeni međunarodni odnosi*. Politička kultura i CID: Zagreb i Podgorica.

- Čehulić Vukadinović, Lidija. 2012. Western Balkans Accession to NATO and EU, Research Paper, Human Rights Conflict Prevention Centre: Bihać, (XII), 1-2: 1295-1308.
- Čehulić Vukadinović, L. i Begović, Monika. 2014. NATO Summit in Wales: From global megatrends to the new Euro-Atlanticism. *Croatian International Relations Review, Special Issue: XX(71)*: 11-42.
- Donaldson, Robert H. i Noguee, Joseph N. 2002. *The Foreign Policy of Russia. Changing Systems, Enduring Interests*. E. Sharpe i Armork: New York i London.
- Fukuyama, Francis. 1992. *The End of History and the Last Man*. Free Press: Harmondsworth.
- Garthoff, Raymond. 1958. *Soviet Strategy in the Nuclear Age*. Prager: New York.
- Giegerich, Bastian. 2012. NATO's Smart Defence Agenda: From Concepts to Implementation, u: Arcard, R. i Lucarelli, S. (ur.), *Dinamic Change, Rethinking NATO's Capabilities, Operations and Partnerships*. University of Bologna: Bologna: 18-29.
- Goodbay, James i Morel, Benoit (ur.). 1995. *The Limited Partnership: Building a Russian US Security Community*. Oxford University Press: Oxford.
- Hogan, Michael (ur.). 1992. *The End of the Cold War: Its Meaning and Implications*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Indyk, Martin, Lieberthal, Kennet i O'Hanlon, Michael. 2012. Scoring Obama's Foreign Policy. A Progressive Pragmatist Tries to Bend History. *Foreign Affairs*, (91), 3: 29-43.
- Kaufman, Robert G. 2007. *In Defense of the Bush Doctrine*. The University Press of Kentucky: Kentucky.
- Keohane, Daniel. 2012. Smart Defense and the Capability Challenge: Why NATO Needs the EU, u: Arcard, R. i Lucarelli, S. (ur.), *Dinamic Change: Rethinking NATO's Capabilities, Operations and Partnerships*. University of Bologna: Bologna: 30-44.
- Keohane, Robert, Nye, Joseph i Stanley, Hoffman (ur.). 1993. *After the Cold War. International Institutions and State Strategies in Europe 1989-1991*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Kissinger, Henry. 1957. *Nuclear Weapons and Foreign Policy*. Simon and Schuster: New York.
- Kozirev, Andrei. 1994. The Lagging Partnership. *Foreign Affairs*, (73), 3: 59-72.
- Kupchan, Charles A. 2010. NATO's Final Frontier. Why Russia Should Join the Atlantic Alliance. *Foreign Affairs*, (89), 3: 100-112.
- Laquer, Walter. 2010. Moscow's Modernization Dilemma. Is Russia Charting a New Foreign Policy? *Foreign Affairs*, (89), 6: 153-171.
- Larrabee, Stephen F. 1997. *Foreign and Security Policy: Decision-making Under Yelcin*. RAND: Santa Monica.

- Leiber, Robert. 2005. *The American Era. Power and Strategy for the 21st Century*. Cambridge University Press: Cambridge.
- Lorenz, Wojciech. 2013. Could the Arctic Warm Up NATO-Russia Relations?, Policy Paper, (52): 4, February. The Polish Institute for International Affairs: Warsaw.
- Lorenz, Wojciech. 2013. CEDEFECO – A New Pillar for Ukrainian Defence, Policy Paper, No.110(563) 17 October, The Polish Institute for International Affairs: Warsaw.
- Lynch, Alen. 2012. *Vladimir Putin and Russian Statecraft*. Potomac Books: Washington D.C.
- Mankoff, Jeffrey. 2009. *Russian Foreign Policy. The Return of Great Powers Politics*. Rowman and Littlefield Publishers: New York.
- Matveyev, Aleksandr. 1999. Washington's Claims to Leadership. *International Affairs*, (45), 5: 53-69.
- Mearsheimer, John. 2014. Why the Ukraine Crisis is the West's Fault. *Foreign Affairs*, (93), 5: 77-89.
- Medvedev, Dmitri. We are facing challenges that we should meet together with NATO, Interview, <http://natomission.buletin.ru/eu/society/article/society/artbews47/> (pristupljeno 18. veljače 2012.).
- Moore, Rebecca. 2007. *NATO's New Mission: Projecting Stability in a Post-Cold War World*. Prager: London.
- Petrović, Žarko. 2010. Pregled odnosa Rusije i Srbije u političkim kretanjima na Zapadnom Balkanu, u: grupa autora, *Rusija i Zapadni Balkan*. Friedrich Ebert Stiftung: Sarajevo: 52-73.
- Rapoport, Anatol. 1969. *Two Persons Game Theory*. University of Michigan Press: Michigan.
- Reithschuster, Boris. 2007. *Vladimir Putin. Kamo vodi Rusiju?* Prometej: Zagreb.
- Rrecaj, Besfort. 2006. *Right to Self Determination and Statehood*. College Victory: Priština.
- Scobell, Andrew. 2005. *A North Korea's Strategic Intention*. Center for Strategic and International Studies: Washington D.C.
- Sean, Kay. 1998. *NATO and the Future of European Security*. Rowman and Littlefield Publishers: New York.
- Simić, Jasminka. 2010. *U potrazi za novom misijom. NATO i jugoslovenska kriza*. Službeni glasnik: Beograd.
- Slaveski, Stojan. 2013. Macedonia at Crossroads: Between NATO Membership and Defending the National Identity, u: Čehulić Vukadinović, L. (ur), *Yearbook Šipán 2012*, Atlantic Council of Croatia i Centre for International studies: Zagreb: 126-134.
- Sherr, James. 1997. Russia-Ukraine Rapprochement? The Black Sea Fleet Accords. *Survival*, (39), 3: 33-50.

- Sokolova, Paulina. 2010. Rusija i Zapadni Balkan, u: grupa autora, *Rusija i Zapadni Balkan*. Friedrich Ebert Stiftung: Sarajevo: 20-36.
- Šolaja, Miloš. 2013. Bosnia and Herzegovina: Security Dilemma – With or Without NATO?, u: Čehulić Vukadinović, L. (ur.), *Yearbook Šipan, 2012*, Atlantic Council of Croatia i Centre for International studies: Zagreb: 135-149.
- Tahirović, Mehmet. 2010. *Crna Gora na putu u NATO*. Uprava za kadrove Ministarstva obrane Crne Gore: Podgorica.
- Tanter, Raymond. 1999. *Rogue Regimes: Terrorism and Proliferation*. Palgrave & Macmillan: New York.
- Trenin, Dmitri. 2002. *The End of Euroasia. Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization*. Carnegie Endowment for International Peace: Washington D.C. i Moskva.
- Tsygankov, Andrei. 2006. *Russia's Foreign Policy. Chance and Continuity in National Identity*. Rowman i Littlefield Publishers Inc: Lanham.
- Turkowski, Andrzej. 2013. Russian Debate on Missile Defence in Europe, Policy Paper, No. I(454), 3 January 2013, The Polish Institute for International Affairs: Warsaw.
- Vickers, Miranda. 2008. The Role of Albania in the Balkan Region. Is There an Albanian Question?, Chaillot Paper, No. 107, Institute for Security Studies: Paris.
- Vukadinović, Radovan. 2006. *Nuklearne strategije i međunarodni odnosi*. Politička kultura: Zagreb.
- Vukadinović, Radovan. 2008. *Amerika i Rusija*. Politička kultura: Zagreb.
- Vukadinović, Radovan. 2010. Balkan u Ruskoj politici, u: grupa autora, *Rusija i Zapadni Balkan*. Friedrich Ebert Stiftung: Sarajevo: 5-19.
- Wolfgang, Ischinger, Igor Ivanov i Sam Nunn. 2012. Missile Defence: Toward a New Paradigm, Working Group Paper, EASI Working Group on Missile Defence Report, February 2, Washington D.C.

Lidija Čehulić Vukadinović

NATO AND THE RUSSIAN FEDERATION
– FROM FUNCTIONAL COOPERATION TOWARD
NEW TENSIONS

Summary

Functional cooperation between NATO and the Russian Federation is a necessity within the contemporary international relations. However, due to a lack of mutual trust which is still being felt and competitively set objectives of both

players, such cooperation is sometimes difficult to achieve. Author starts by presenting and analyzing the existing examples of cooperation between the two states on global issues (fight against terrorism, drug trafficking, natural disasters, training of security forces in Afghanistan) – most of which is taking place in Afghanistan. She continues by elaborating on the situation in the Arctic territories where both NATO and the Russian Federation are just starting to position their interests. Again, it is the global challenges to security that might bring the positions of the two players closer in this area (such as climate changes, safety of transport routes, energy exploitation), but based on their activities so far the author concludes that this area might also become an area of confrontation. Finally, the author analyses two major issues (missile defense in Europe and further NATO enlargement) that have been principal problems in NATO-Russia relations ever since the end of the Cold War. Regardless of the current crisis in Ukraine it is apparent that future relations between NATO and the Russian Federation will continue on two parallel tracks: functional cooperation on one, and “cold peace” on the other.

Keywords: NATO, Russian Federation, Functional Cooperation, Confrontation, Euroatlantic Integration

Kontakt: **Lidija Čehulić Vukadinović**, Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Lepušićeva 6, 10 000 Zagreb. E-mail: lidija.cehulic@fpzg.hr